

Maria Sande Høyvik

NATO og Russland i Baltikum

Hvordan kan NATO avskrekke Russland nok til å sikre de baltiske landenes sikkerhet?

Bacheloroppgave i Statsvitenskap

Veileder: Kristian Bernhof Ellinggard

Mai 2020

Maria Sande Høyvik

NATO og Russland i Baltikum

Hvordan kan NATO avskrekke Russland nok til å sikre de baltiske landenes sikkerhet?

Bacheloroppgave i Statsvitenskap
Veileder: Kristian Bernhof Ellinggard
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne bacheloroppgavens tema er det turbulente forholdet mellom forsvarsalliansen North Atlantic Treaty Organization (NATO) og Russlands, spesielt i den baltiske regionen hvor de to aktørenes målsettinger støter sammen. NATOs sviktende evne til å holde sine forpliktelser om å beskytte sine medlemsstater problematiseres og mulige løsninger diskuteres. Oppgaven har en todelt problemstilling, hvor den første er stilt for å gi utgangspunkt til den andre. De to lyder som følger: 1) “Er forholdet mellom NATO og Russland i Baltikum best beskrevet som et sikkerhetsdilemma eller en avskrekkingssituasjon?” og 2) “Hvordan kan NATO avskrekke Russland tilstrekkelig for å sikre de baltiske statenes sikkerhet?”

Videre er oppgaven utformet som en kvalitativ dokumentanalyse. For å besvare problemstillingen(e) brukes strukturell realisme, avskrekkingsteori og teori om sikkerhetsdilemma, samt empiri fra forskningsartikler fra vitenskapelige tidsskrifter. Det konkluderes med at situasjonen best kan beskrives som en ved avskrekking, og at den beste og mest oppnåelige måten for NATO å tilstrekkelig og vellykket avskrekke Russland i Baltikum er ved å bistå økonomisk til forbedring av baltisk forsvar og infrastruktur.

Forord

Tusen takk til min veileder Kristian Bernhof Ellinggard for faglig veiledning, oppmuntring og gode samtaler, og all tid du har dedikert til å hjelpe meg med denne oppgaven.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
1.1 <i>Oppbygging</i>	5
2. Teori – strukturell realisme, avskrekking og sikkerhetsdilemma	6
2.1 <i>Strukturell realisme</i>	6
2.2 <i>Sikkerhetsdilemma</i>	7
2.3 <i>Avskrekking</i>	7
3. Empiri – NATO og Russland	8
3.1 <i>NATO: kollektiv sikkerhet</i>	9
3.2 <i>Russland: oppnåelse og utøvelse av innflytelse og makt</i>	9
3.3 <i>Forholdet mellom NATO og Russland: utvidelser, annektering og opprustning</i>	10
3.4 <i>NATO og Russland i Baltikum</i>	12
3.4.1 <i>NATOs avskrekkingstroverdighet</i>	12
3.4.2 <i>Russlands hybride krigføring</i>	13
3.4.3 <i>Sammenlikning av makt</i>	13
4. Metode	15
4.1 <i>Forskningsdesign og metodevalg</i>	15
4.2 <i>Styrker og svakheter</i>	16
5. Analyse	17
5.1 <i>Maktfordelingen i Baltikum</i>	17
5.2 <i>Sikkerhetsdilemma eller avskrekking?</i>	19
6. Diskusjon	19
6.1 <i>Hvordan kan NATOs avskrekke tilstrekkelig Russland i Baltikum?</i>	20
7. Oppsummering og konklusjon	21
8. Veien videre	22
Litteraturliste	23

1. Innledning

Siden den kalde krigen har forholdet mellom Russland og the North Atlantic Treaty Organizatio (NATO) vært ampert og preget av mistillit, konflikter og gjensidige opprustninger. De to aktørenes primære målsettinger, henholdsvis å beskytte sine medlemmer (NATO) og å oppnå og utøve innflytelse og makt i “det nære utland” (Russland), sammenstøter i Baltikum og setter Litauen, Latvia og Estland i en unik og spesielt truet situasjon. Russlands aggressive geopolitikk og hybridkrigføring de siste årene, spesielt i Ukraina i 2014, delvis utløste og delvis begrunnet NATOs bekymring, og spørsmål om hvorvidt alliansen har troverdig nok avskrekking for å holde russerne borte, samt svakheter på blant annet militært plan, har utfordret allianses selvillit. Som et svar på trusselen har NATO rustet opp militært i regionen, men har de det som skal til for å beskytte sine medlemmer slik de har forpliktet seg til?

Problemstillingen i denne oppgaven er todelt. Først vil det vurderes om situasjonen i Baltikum best passer teorien om sikkerhetsdilemma eller avskrekkingsteori, da begge teoriene kan forklare den gjensidige opprustningen og den potensielle konflikten som betegner situasjonen. Konklusjonen til den første delen av problemstillingen er at situasjonen best passer avskrekkingmodellen grunnet den ensidige frykten fra NATOs side for et eventuelt russisk angrep. Den andre delen av problemstillingen, som i stor grad kan regnes som hovedproblemstillingen, tar for seg hvordan NATO best kan avskrekke Russland i den baltiske regionen. Balansen mellom vellykket og eskalerende avskrekking er hårfin og oppgavens overordnede mål er å vurdere hvor denne balansen går slik at NATO kan utvikle en strategi som sikrer de baltiske landenes sikkerhet uten å bli møtt med et forsøk på motbalansering. Problemstillingene for denne oppgaven lyder dermed som følger:

- 1) “Er forholdet mellom NATO og Russland i Baltikum best beskrevet som et sikkerhetsdilemma eller en avskrekkingssituasjon?”
- 2) “Hvordan kan NATO avskrekke Russland tilstrekkelig for å sikre de baltiske statenes sikkerhet?”

For å kunne undersøke dette er det absolutt nødvendig å først definere hva “tilstrekkelig avskrekking” vil si. Oppgaven finner at Russland utgjør en viss trussel mot de baltiske statene grunnet den fundamentale målsettingen å oppnå og utøve innflytelse og makt i blant annet denne regionen. Trusselen viser seg først og fremst ved hybrid krigføring. “Vellykket avskrekking” er i følge teorien som presenteres senere et vellykket forsøk på å overtale en potensiell motstander til at kostnaden og/eller risikoen av å utføre en viss handling overskygger gevinsten ved denne handlingen. I denne oppgaven vil det tilsvare at NATO må overtale

Russland til at et eventuelt fremstøt i Baltikum for å oppnå og utøve innflytelse og makt der, vil få så store konsekvenser at fremstøtet ikke er verdt gevinsten. Det er også viktig å presisere at avskrekkingen må gjøres på en slik måte at det ikke provoserer til forsøk på motbalansering.

Det er også nødvendig å presisere hvilket geografisk område oppgaven tar utgangspunkt i, da diverse begreper brukes om hverandre. Baltikum er en samlebetegnelse for de tre landene som ligger på rekke helt nord i Sentral-Europa på grensen til Østersjøen: Litauen, Latvia og Estland. Området kan også omtales som “den baltiske regionen”, “de baltiske statene”, og, fordi de tidligere var en del av Sovjetunionen, “tidligere sovjetstater”.

Som nevnt finner konklusjonen på den første delen av problemstillingen at situasjonen i Baltikum er en avskrekkingssituasjon, og den andre delen diskuterer hvilke avskrekkingstrategier som er best egnet for at NATO skal oppnå sine mål. Konklusjonen er at det beste og mest oppnåelige alternativet for NATO er å bistå med økonomiske midler til forbedring av det baltiske forsvaret og den baltiske infrastrukturen. Dette ville lettet både NATOs geografiske og militære ulempe i regionen, og dermed også øke avskrekkingstroverdigheten i stor grad. Militær opprustning av eget militære ville også vært mulig, men kunne ført til forsøk på motbalansering. Allianses andre hindre, et sviktende samhold og en politisk struktur som gjør handlingsprosesser saktegående, er utfordrende å lette, og oppgaven ser ingen umiddelbar løsning på dem. Selv om oppgaven har svakheter og mangler, støttes denne konklusjonen av andre akademikere, og bidrar med en ny vinkling på feltet.

1.1 Oppbygging

Opgaven starter med en presentasjon av dens teoretiske rammeverk. Den klassiske teorien om strukturell realisme er brukt som teoretisk rammeverk og redegjøres for før teoriene om sikkerhetsdilemma og avskrekking, som skal brukes i analysen av situasjonen senere. Videre følger den empiriske delen av oppgaven: en kort presentasjon av de to aktørene NATO og Russland, fulgt av en gjennomgang av deres turbulente forhold siden den kalde krigen, og til slutt en utgreiing om de to aktørenes forhold og makt spesifikt i Baltikum. Den neste delen av oppgaven tar for seg metoden som er brukt, både med tanke på valgene som er tatt og styrker og svakheter ved oppgaven. Videre følger en todelt analyse, som først vurderer maktfordelingen i Baltikum for å anse hvordan NATO og Russland står opp mot hverandre, og senere tar for seg den første delen av problemstillingen, nemlig om situasjonen i Baltikum kan betegnes som et sikkerhetsdilemma eller en avskrekkingssituasjon. Som nevnt blir delkonklusjonen her at det

er en avskrekkingssituasjon, og dette vil brukes som utgangspunkt for den påfølgende diskusjonen om hvilke(n) strategi(er) som er mest formålstjenlig for NATO å oppnå sitt mål om baltisk sikkerhet. Sist i oppgaven kommer en kombinert oppsummering og konklusjon, samt en seksjon som går gjennom mulig videre forskning.

2. Teori – strukturell realisme, avskrekking og sikkerhetsdilemma

I dette kapitlet vil oppgavens teoretiske rammeverk presenteres. En gjennomgang av den strukturelle realismen vil gjøres først og er inkludert på grunn av oppgaven internasjonale og strukturelle fokus. Videre vil henholdsvis sikkerhetsdilemma og avskrekkingsteori gjøres rede for. Disse to hører tett sammen med strukturell realisme, og er inkludert i oppgaven for å senere analysere situasjonen i Baltikum.

2.1 Strukturell realisme

Realismen er den mest brukte og dominerende teoritradisjonen innen internasjonal politikk, og ser fundamentalt på verden som konfliktfylt. Kjernen tar utgangspunkt i at staten er suveren og den viktigste aktøren i det internasjonale systemet, og at det internasjonale systemet er anarkisk uten en overordnet, autoritær sentralmakt. Realistene ser på enhver stat som rasjonell og med ønske å ivareta sine nasjonale interesser, som først og fremst er overlevelse (Dunne & Schmidt, 2011, s. 86-87). Verden blir dermed konkurransedrevet og preget av mistillit (Ratti, 2009, s. 411). Når en aktør handler rasjonelt, beregner den mulige kostnader og gevinster, før den velger det handlingsalternativet som er mest sannsynlig å gi deres foretrukne utfall (Forsberg & Pursiainen, 2017, s. 224-225). Videre utvikling av teoritradisjonen ledet blant annet til det Kenneth Waltz først kalte strukturell realisme (også kalt nyrealisme eller neorealisme). I likhet med de tidligere versjonene ser også denne grenen hovedsakelig på internasjonal politikk som en maktkamp (Lobell, 2017, s. 1), men i motsetning til klassisk realisme som begrunner maktkampen med menneskelig natur, begrunner strukturelle realister den evige krigstilstanden med mangelen på en overordnet autoritet. Med andre ord er det strukturen verdenssamfunnet er bygget på som gjør at det er i en konstant krigstilstand (Dunne & Schmidt, 2011, s. 91). I tillegg er fordelingen av materiell makt avgjørende for orden i verden, og maktbalanse viktig for å unngå krig (Lobell, 2017, s. 1; Walt, 1998).

Under strukturell realisme finnes det igjen to varianter: offensiv og defensiv realisme. Offensive realister som John Mearsheimer argumenterer for at enhver stats beste mulighet for

å overleve er å være den mektigste staten i verdenssystemet, fordi det anarkiske systemet skaper usikkerhet rundt andre staters intensjoner. Jo mektigere en stat er, desto mer sannsynlig er det at den overlever, og stater er dermed maktmaksimerende (Mearsheimer, 2001, s. 33-34; Dunne & Schmidt, 2011, s. 92). På den andre siden argumenterer defensive realister som Kenneth Waltz for *maktbalanse*, og ser det som mer fruktbart å bevare balansen i systemet enn å sikre sin egen makt, da sistnevnte kan føre til forsøk på motbalansering og krig (Lobell, 2017, s. 3). I følge defensive realister er altså stater ute etter å maksimere egen sikkerhet heller enn makt, og ser på det som en mulighet for å unngå krig (Dunne & Schmidt, 2011, s. 92).

2.2 Sikkerhetsdilemma

Teorien om sikkerhetsdilemma ble først utviklet av John Herz, og er en forklaring på gjensidig opprustning og konflikt som ligger tett opptil strukturell realisme, spesielt den defensive varianten. Som nevnt gjør den anarkiske strukturen i verdensordenen at aktører er konstant usikre og søker makt og/eller sikkerhet. Herz mener at aktørenes usikkerhet løses ved å øke makt i form av militære kapabiliteter, med andre ord at det er den gjensidige frykten for hverandre som fører til opprustning (Herz, 1950, s. 157; Snyder, 1984, s. 461).

Robert Jervis, som senere videreutviklet Herz' teori, forklarte sikkerhetsdilemmaet med det han kalte spiralmodellen (Glaser, 1997, s. 171). Én stats sikkerhetsmaksimering og påfølgende opprustning vil høyst sannsynlig føre til at en annen stat anser sin egen sikkerhet som innskrenket, og vil derfor også øke deres makt. Denne gjensidige opprustningen fører til, på tross av den enkelte stats initiale søken etter mer sikkerhet, et stadig mer usikkert system for alle og muligheter for ødelagte politiske relasjoner (Snyder, 1984, s. 461; Jervis, 1978, s. 169). Spiralen er i følge Glenn Snyder ond og unødvendig, og basert på at begge aktører oppfatter den andre som aggressiv (Snyder, 1984, s. 461).

2.3 Avskrekking

Avskrekkingsteori (deterrence theory) er også utviklet for å forklare opprustning og konflikt, men er på flere måter sikkerhetsdilemmaets motsatt. I motsetning til sikkerhetsdilemmaets fokus på at gjensidig frykt fører til opprustning, handler avskrekking om at enkelte stater er aggressive og revisjonistiske (grådige), og må stoppes av andre stater ved avskrekking. Teorien identifiserer et asymmetrisk forhold hvor én stat søker makt og en annen sikkerhet, heller enn et relativt symmetrisk forhold hvor begge søker sikkerhet, som i sikkerhetsdilemmaet (Kydd, 2000, s. 228-229; Glaser, 1997, s. 193). I bredeste forstand handler

avskrekking om å overtale en potensiell motstander om at *kostnaden* og/eller risikoen av å utføre en viss handling *overskygger gevinsten* ved denne handlingen (Levy, 1988, s. 485; Mearsheimer, 1983, s. 14). Målet er å redusere sannsynligheten av et angrep fra en aggressiv motstander (Snyder, 1961, s. 12).

For å være vellykket må avskrekking være troverdig, og for dette må visse elementer være til stede. Først og fremst må aktøren som skal drive avskrekking ha en klart definert interesse de ønsker å beskytte, for eksempel et geografisk område. Videre må aktøren besitte tilstrekkelige militære evner (*capabilities*) til å beskytte denne interessen, og kommunisere og demonstrere både interesse, evner og vilje til å beskytte nevnte interesse til motstanderen, selv om det kan innebære kostnader på dem selv (Levy, 1988, s. 486). Integritet er altså av stor viktighet, og dersom en allianse, fremfor en enstemmig stat, skal drive avskrekking, er det også avgjørende at den demonstrerer samhold og solidaritet innad i alliansen for å fremstå troverdig (Veebel, 2018, s. 233).

Avskrekking kan kategoriseres på ulike måter, først og fremst mellom direkte og utvidet avskrekking. De to innebærer henholdsvis å hindre angrep på sitt eget land (direkte avskrekking), og å beskytte et annet land (utvidet avskrekking), for eksempel slik en forsvarsallianse gjør (Takacs, 2017, s. 2). Videre kan man skille mellom avskrekking ved kjernefysiske våpen og konvensjonelle våpen (Mearsheimer, 1983, s. 14-15). Avskrekking ved kjernefysiske våpen har større avskrekkingskraft enn ved konvensjonelle (Mearsheimer, 1983, s. 23), men selv om både Russland og NATO besitter slike våpen er det i følge Veebel (2018, s. 235) ikke er rasjonelt eller sannsynlig at noen av dem benytter denne type militærmakt i Baltikum. Videre vil derfor denne oppgaven vektlegge konvensjonelle våpen og følgende konvensjonell avskrekking.

3. Empiri – NATO og Russland

I dette kapitlet presenteres oppgavens empiri. Først introduseres henholdsvis NATO og Russland samt de delene av deres overordnede målsettinger som vektlegges i denne oppgaven. Videre følger en utgreiing om hvordan forholdet mellom de to aktørene har fluktuert siden den kalde krigen, og sist vil situasjonen i Baltikum gjennomgås, spesifikt de to aktørenes fordeling av makt i regionen.

3.1 NATO: kollektiv sikkerhet

North Atlantic Treaty Organization (NATO) ble opprettet i 1949 som et felles vestlig forsvar etter andre verdenskrig, og i stor grad som en motbalanse til Sovjetunionen (Waltz, 2000, s. 18). Alliansen har som mål å fremme fred og stabilitet i verden ved demokratiske prinsipper som folkestyre, individets frihet og rettens herredømme, men dens mest fundamentale målsetting og identifiserende faktor er det kollektive forsvaret som beskrives i traktatens femte artikkel: *et væpnet angrep på én av statene, er et angrep på alle* (NATO, 1949). NATO har ikke et eget militære, men er basert på at hvert medlem stiller sine militære styrker disponibelt når det trengs og bidrar med 2% av sitt årlige bruttonasjonalprodukt (BNP). Alliansen er også basert på konsensus, så alle avgjørelser som tas må reflektere alle medlemmers vilje (Masters, 2019). Fra startens 12 medlemmer, har åtte utvidelsesrunder ført til at alliansen i dag består av 30 medlemstater i Nord-Amerika og Europa (NATO, 2020).

For denne oppgaven vil det å forsvare sine medlemmer (kollektivt forsvar) regnes som NATOs primære målsetting, og de baltiske landene, som har vært medlemmer siden 2004 (NATO, 2020) vil vektlegges.

3.2 Russland: oppnåelse og utøvelse av innflytelse og makt

I følge Jeffrey Mankoff er Russlands utenrikspolitikk i stor grad preget av dragkamp mellom tradisjoner om maktdemonstrasjoner for å oppnå innflytelse på den ene siden, og et ønske om å være en del av den globaliserte verden og dens økonomiske fordeler på den andre (Mankoff, 2011, s. 2). Som en følge har politikken blitt definert som uforutsigbar og vanskelig å definere. Dragkampen er mye av grunnen til at landet siden den kalde krigen har svingt mellom samarbeid og direkte konfrontasjon med vestlige makter, og at Russland og Vesten følgelig har hatt et turbulent forhold (Kubicek, 1999, s. 547). Russland har også en tradisjon for å ha en mektig og sentralisert stat med konsentrasjon av makt i toppen for å administrere det enorme geografiske området landet består av, noe som gjør at det handler relativt raskt (Mankoff, 2011, s. 3, 12).

Det er atskillig mer utfordrende å definere Russlands målsettinger enn NATOs, da russerne i stor grad ønsker å holde planer, mål og strategier for seg selv. I følge Cohen & Radins RAND-rapport fra 2019 (s. ix-x) kan de dog oppsummeres som følger: 1) å oppnå sikkerhet og overlevelse, 2) å utvikle og beholde en stormaktstatus, 3) å utøve innflytelse i “det nærmeste utland” (“the near abroad”), 4) å øke samarbeid og handel med Vest-Europa, og 4) å underbygge utvidelsene av den Europeiske Union (EU) og NATO. Disse målsettingene gjør at Russland

kan kategoriseres som en aggressiv stat (Takacs, 2017, s. 2). “Det nærmeste utland” som nevnes i punkt 3 innebærer Russlands nærmeste geografiske “naboer” og ønsket innflytelsessfære (sphere of influence), og området sammenfaller i stor grad med området som tidligere var en del av Sovjetunionen. De baltiske statene faller også innenfor dette området og er i stor grad utsatt for russisk innflytelse (Cohen & Radin, 2019, s. xi), og det er dermed målet om å utøve innflytelse over de baltiske statene som vil vektlegges i denne oppgaven. Fordi Russland ikke har særlig mye innflytelse i regionen i dag, vil dette forstås som både å oppnå og å utøve innflytelse og dermed også makt.

3.3 Forholdet mellom NATO og Russland: utvidelser, annektering og opprustning

Forholdet mellom Russland og Vesten har vært ampert siden så tidlig som ved Wienkongressen i 1814-1815, da Russland ble forsøkt isolert fra resten av Europa. Senere europeisk samarbeid har fortsatt utfrysningen (Kissinger, 2014, s. 73), og forholdet forverret seg ytterligere da Russlands makt og posisjon i verden ble redusert ved Sovjetunionens fall etter den kalde krigen, og Vesten demonstrerte sitt samhold med opprettelsen av forsvarsalliansen NATO. De to aktørene var likevel fortsatt på talefot og forsøkte å sikre samarbeid og tillitt: NATO uttalte at de ikke ville utvide mot russiske grenser i 1990 (Gordon, 1997), og samarbeidsavtaler, som the Founding Act i 1997, ble inngått for sikre kommunikasjon og samarbeid mot felles internasjonale trusler (Yiangou, 2016, s. 178).

Samarbeidet og tillitten ble dog raskt svekket da NATO drastisk utvidet sin medlemsliste i to omganger mot russiske grenser, på tross av sine lovnader; de inkluderte Tsjekia, Ungarn og Polen i alliansen i 1999, og Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia i 2004 (NATO, 2020; Forsberg, 2019, s. 161-162). Siden dette har russiske statsledere uttalt sin misnøye med disse utvidelsene og generelt Vestens oppførsel i Øst-Europa, og truet med at disse aktivitetene vil ødelegge samarbeidet mellom de to aktørene (Forsberg 2019, s. 166; Veebel 2018, s. 240; Ratti, 2009, s. 401-402). Spesielt inkluderingen av de tre baltiske landene har blitt ansett som et truende steg inn i russisk bakgård, fordi alle tre grenser direkte til Russland, og fordi de er velstående og teknisk avanserte land i en region som historisk har vært viktig for russisk militære og sikkerhet (Yiangou, 2016, s. 179).

Årene som fulgte NATOs sistnevnte utvidelsesbølge (2004), var preget av en ampert og anspent stemning. President Putin demonstrerte uvilje til samarbeid ved å trekke Russland fra the Conventional Armed Forces in Europe (CFE) Treaty og å bryte the Intermediate-range Nuclear Forces (INF) Treaty, to samarbeidsavtaler som har stått for mye av europeisk sikkerhet

og stabilitet (Sokolsky, 2017, s. 3). NATO viste samme uvilje, da de våren 2008 garanterte støtte for Ukraina og Georgias medlemskap i alliansen i fremtiden på tross av Russlands tydelig uttrykte misnøye angående alliansens utvidelser (Masters, 2019). Senere samme år lanserte Russland et opprustningsprogram som oppgraderte deres militære betraktelig (Sokolsky, 2017, s. 7-8) og militært invaderte Georgia (Mankoff, 2011, s. 1). Det fiendtlige forholdet blusset opp for fullt da Russland i mars 2014 annekterte den ukrainske halvøya Krim (Veebel, 2019).

Annekteringen av Krim-halvøya utløste en frykt hos vestlige statsledere og NATO for at russerne ønsket ekspansjon ved sine vestlige grenser så vel som sine østlige. Flere så en direkte link mellom annekteringen og en potensiell trussel mot Baltikum (Radin, 2017, s. 1; Flanagan et al, 2019, s. 5; Takacs, 2017, s. 2), og frykten ble underbygget av senere militære øvelser i Ukraina og andre steder, samt minner fra fortiden; den fiendtlige retorikken Russland hadde rettet mot Vesten i årevis, og 2008-invasjonen i Georgia (Duke & Gebhard, 2017, s. 379, 384). NATO anså annektering som en direkte trussel mot sine europeiske medlemmers sikkerhet (Frühling & Lasconjarias, 2016, s. 95), og daværende generalsekretær Anders Fogh-Rasmussen omtalte det som den største trusselen mot europeisk sikkerhet siden slutten av den kalde krigen (Rasmussen, 2014).

Den faktiske trusselen NATO og resten av Vesten frykter/t er vanskelig å definere grunnet Russlands skjulte utenrikspolitikk (Cohen & Radin, 2019, s. 145). I følge Beehner & Collins (2019, s. 51), behøver ikke de baltiske statene å frykte et direkte angrep i form av en væpnet invasjon slik Georgia opplevde, fordi de baltiske statenes NATO-medlemskap og NATO femte artikkel ("et væpnet angrep på én av statene, er et angrep på alle") fører med seg en enorm risiko for represalier. Det er heller mer sannsynlig at Russland vil bruke hybrid krigføring for å destabilisere statene politisk og på den måten oppnå mer makt, noe som vil utdypes og diskuteres senere i oppgaven.

Som en umiddelbar respons på Krim-annekteringen og det de så som en økt trussel, brøt NATO alle diplomatiske relasjoner med Russland, og suspenderte dermed både sivilt og militært samarbeid (Ringsmose & Rynning 2017, s. 139; Masters, 2019). Barack Obama, den daværende amerikanske presidenten, uttalte eksplisitt at de tre baltiske landene kunne være sikre på at NATO skulle beskytte dem: "As NATO Allies, we will meet our solemn duty, our Article 5 obligation to our collective defense. And today I want every Estonian and Latvian and Lithuanian to know that you will never stand alone." (Obama, 2014). Alliansen startet også umiddelbart militær opprustning i Baltikum og Polen, og allerede ved toppmøtet i Wales høsten 2014, høynet de NATO Response Force (NRF) med tilskuddet Very High Readiness

Joint Task Force (VJTF)¹ (Ringsmose & Rynning, 2017, s. 130-131). To år senere, ved toppmøtet i Warszawa 2016, ble Enhanced Forward Presence (EFP) iverksatt, som innebærer permanent stasjonering av fire bataljoner i Baltikum og Polen (Zapfe, 2017, s. 148). I tillegg til dets overordnede mål om å beskytte de baltiske landene, ble fronten også satt inn for å demonstrere alliansens solidaritet, styrke og samhold (Zapfe 2017, s. 150, 157; Veebel 2018, s. 240).

Utløst av Krim-annekteringen er forholdet mellom Russland og NATO nå på et punkt hvor mistilliten er høy og samarbeidsvilligheten lav. Russland anser tilstedeværelsen av NATO-styrkene i Baltikum som et brudd på The Founding Act fra 1997, og NATO på sin side mener at Russland gjentatte ganger har brutt avtalen (Duke & Gebhard, 2017, s. 385).

3.4 NATO og Russland i Baltikum

Nå som det turbulente forholdet mellom Russland og NATO siden den kalde krigen er gjort rede for, vil denne delen utdype den nåværende maktfordelingen mellom de to aktørene spesifikt i Baltikum, hvor deres to målsettinger sammenstøter. NATOs viktigste kilde til makt er avskrekking, så troverdigheten på denne vil gjennomgås først. Videre vil Russlands hovedstrategi, hybridkrig, presenteres, før de to aktørene til slutt sammenliknes på bakgrunn av deres militære, geografiske, økonomiske, politiske og kulturelle makt i regionen.

3.4.1 NATOs avskrekkingstroverdighet

Som en forsvarsallianse, er NATOs viktigste styrke og hjørnestein at det er en allianse av mektige land som til sammen har stor avskrekkingskraft (Veebel, 2018, s. 229). Avskrekking, spesifikt utvidet avskrekking, er også deres viktigste strategi for å beskytte sine medlemsstater. Som nevnt tidligere må flere ting være til stede for at avskrekking skal være troverdig, og spesifikt for en allianse som NATO inkluderer dette evner, samhold og kommunikasjon (Veebel, 2018, s. 233). I tillegg er NATOs interesse, å beskytte Baltikum, klart definert. På internasjonalt plan har NATO enorme evner i forbindelse med avskrekking, da de har tilgang på kjernefysiske våpen, alle medlemslandenes militære styrker og et stort økonomisk handlingsrom. I Baltikum spesifikt er dog ikke disse evnene like sterke, for det første fordi det ikke er rasjonelt for noen av partene å bruke kjernefysiske våpen i regionen da

¹ NRF er i utgangspunktet utviklet for å kunne respondere på trusler på kort varsel, men VJTF ble lagt til som en ekstra avskrekkingsmanøver og beskyttelse i Baltikum på grunn av økt frykt (Ringsmose & Rynning 2017, s. 130-131).

risikoen som følger med er for stor (Veebel, 2018, s. 235), og for det andre fordi deres konvensjonelle styrker i regionen er svake og for få i forhold til deres motstandere (Shlapak & Johnson, 2016, s. 5-6).

Neste punkt for NATOs vellykkede avskrekking, er å demonstrere sitt samhold innad. De siste årene har det blitt stilt spørsmål angående nettopp dette, spesielt når det kommer til enighet om kjerneverdier og prioriteringer (Veebel, 2018, s. 238-239). Det siste elementet for vellykket avskrekking, kommunikasjon, blir svekket av svakheten på de to andre elementene. Selv om NATO (daværende amerikansk president Obama) har gått eksplisitt ut og sagt at de vil beskytte sine medlemmer i Baltikum, gjør mangelen på tilstrekkelige evner og samhold at beskjednen mister slagkraft (Veebel, 2018, s. 240). Oppsummerende ser vi dermed at NATOs avskrekking i Baltikum er relativt svak, og fordi avskrekking er deres viktigste styrke kan disse svakhetene ha stor negativ effekt på makten NATO besitter i Baltikum (Veebel, 2018, s. 243). Enkelte mener at NATOs avskrekkingskraft allerede har blitt svekket, og at de dermed har mistet mye makt, også i Baltikum (Zapfe, 2017; Shlapak & Johnson, 2016; Veebel, 2018).

3.4.2 Russlands hybride krigføring

Som nevnt har et Russlands hovedmål lenge vært å oppnå og utøve innflytelse og makt i blant annet Baltikum, og for å oppnå dette har en av de viktigste strategiene vært å destabilisere innenrikspolitikken i mållandene gjennom såkalt hybrid krigføring. Dette er en type krigføring bestående av skjulte aktiviteter støttet av konvensjonelle eller kjernefysiske styrker som har som mål å påvirke og/eller destabilisere innenrikspolitikken i mållandene (Zapfe, 2017, s. 149-150; Flanagan et al, 2019, s. 1). Eksempler på hybridkrigsaktiviteter brukt i Baltikum inkluderer pro-Russland propaganda, spredning av misinformasjon, trusler og cyberangrep (Takacs, 2017, s. 2). Denne type krigføring gjør linjene mellom konvensjonell og moderne krigføring, samt hard og myk makt, utydelige, og kan gjøre det vanskeligere for NATO å respondere (Beehner & Collins, 2019, s. 51).

3.4.3 Sammenlikning av makt

Russlands makt i Baltikum er i stor grad basert på deres militære og geografiske fordeler. I motsetning til NATO, har Russland både flere og sterkere konvensjonelle styrker i regionen, selv etter NATOs opprustning ved VJTF og EFP etter Krim-annekteringen. I følge Shlapak & Johnsons RAND-rapport fra 2016 (s. 5-6) hadde Russland det året 22 manøvreringsbataljoner i motsetning til NATOs 12, og eksklusivt enheter som var enten

motoriserte, mekaniserte eller tanker. Når det kommer til geografi er åpenbart nærheten til Baltikum en stor fordel ved at det gir lettere og raskere tilgang på regionen (Shlapak & Johnson, 2016, s. 3). I tillegg har Russland et ekstra ess i ermet med deres tungt militariserede eksklave Kaliningrad, som ligger mot Østersjøen på grensen mellom Polen og Litauen. Eksklavens geostrategiske plassering gir russerne en stor fordel ved et eventuelt angrep, og har allerede blitt brukt som trussel flere ganger (Ratti, 2009, s. 415-417). Sist, dersom russerne tar kontroll over det såkalte Suwalkistredet, som kobler den Russlandvennlige staten Hviterussland med Kaliningrad, vil de kunne stenge av NATOs eneste mulighet for å sende inn forsterkninger i form av bakkestyrker og andre forsyninger. (Flanagan et al, 2019, s. 6). Dette vil effektivt stenge de baltiske landene inne, og kan få store konsekvenser. Shlapak & Johnson konkluderte med at Russlands militære og geografiske overtak gjør at de vil kunne ta over de tre baltiske hovedstedene på under 60 timer (Shlapak & Johnson, 2016, s. 3).

Kart som illustrerer den geostrategiske fordelene ved Kaliningrad og Suwalkistredets posisjoner.

Hentet 29. april 2020
fra <https://upnorth.eu/closing-the-baltic-gap/>

Når det kommer til geografi har NATO også en annen ulempe: de baltiske statenes svake infrastruktur. Toglinjer og andre former for transport mellom Baltikum og andre NATO-land som Polen og Tyskland er utdatert. Dette fører til at utplassering av forsterkende bakkestyrker i tilfelle en krise vil ta lang tid, muligens så lenge som ukevis dersom styrkene skal sendes fra det mest ressurssterke alliansemedlemmet USA (Shlapak & Johnson, 2016, s. 8). For at det skal være et poeng i å få forsterkende styrker frem til Baltikum i det hele tatt, må de baltiske statene være utholdende nok til å stå i mot et eventuelt russisk angrep en stund. De baltiske statene er dog svært svake militært og vil ikke kunne holde lenge, og selv om det er gjort forbedringer de siste årene (Flanagan et al, 2019), er dette en stor ulempe for NATOs makt i Baltikum (Beehner & Collins, 2019, s. 57; Blachford, 2020).

NATOs største fordel over Russland i Baltikum ligger i at deres ressurssterke medlemmer, spesielt USA, gir dem et enormt økonomisk handlingsrom. I følge Boston et al

(2018, s. 2), var alliansens kombinerte økonomi 31 ganger større enn Russlands i 2015, og det er estimert at alliansen kollektivt brukte mer enn én trillion amerikanske dollar på forsvarsutgifter i 2018 (Masters, 2019). Men selv om Russland er en langt svakere økonomisk makt enn NATO, og at de hadde en stadig nedadgående økonomi siden den kalde krigen (Boston et al, 2018, s. 2), har landet de siste årene hatt en økonomisk oppgang. Landets mer aggressive geopolitiske ambisjoner har vist seg blant annet ved at andelen BNP til militære utgifter har steget (Oxenstierna, 2015, s. 68). Dette viser at selv om Russland er en mye mindre aktør på verdensscenen enn NATO, kan de ha, eller eventuelt få, stor innflytelse og makt i Baltikum.

Det siste forholdet som skal nevnes for å forklare henholdsvis NATO og Russlands makt i Baltikum, er kultur, derunder spesielt språk og samfunnsinnflytelse. Som tidligere sovjetstater, har Litauen, Latvia og Estland en relativt stor russisktalende befolkning (Veebel, 2018, s. 245-246). Denne delen av befolkningen blir i stor grad påvirket gjennom russisk tv, musikk og delvis propaganda, og de kulturelle forskjellene med resten av befolkningen kan utnyttes av Russland for å destabilisere landene og senere invadere og ta overtak slik de gjorde på Krim-halvøya (Flanagan et al, 2019, s. 5). Det er dog ikke like mange russisktalende i Baltikum som i Ukraina/Krim, så det er usannsynlig at Russland kan utnytte denne fordelene i like stor grad (Veebel 2019, s. 241-242). På den andre siden har de tre baltiske statene helt siden deres uavhengighet i 1991 stadig beveget seg mot Vesten og deres verdier, noe som er mest tydelig i deres medlemskap i både den Europeiske Union (EU) og NATO (Corum, 2013, s. 3). Selv om Russland lenge har ønsket det motsatte, faller dermed de baltiske statene under Vestens innflytelsessfære og lener seg mot deres verdier.

4. Metode

Denne seksjonen presenterer metodene som er brukt for å samle informasjon, belyse problemstillingen og de valgene som er gjort underveis i prosessen, i tillegg til oppgavens sterke og svake sider.

4.1 Forskningsdesign og metodevalg

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven, "Hvordan kan NATO avskrekke Russland tilstrekkelig for å sikre de baltiske statenes sikkerhet?", besvares ved en kvalitativ dokumentanalyse. Denne metoden er valgt fordi et slikt case studie krever dyptgående undersøkelse med detaljer som ikke nødvendigvis kan fremstilles med kvantitative metoder.

Videre er det først og fremst forskningsartikler fra vitenskapelige tidsskrifter som er brukt i arbeidet med empiridelen, da disse har gitt muligheten til å belyse nevnte detaljer. Den sekundære problemstillingen, “Er forholdet mellom NATO og Russland i Baltikum best beskrevet som et sikkerhetsdilemma eller en avskrekkingssituasjon?”, besvares ved samme metode, men med et mer direkte fokus på den deduktive anvendelsen av teori.

Teoriene som er brukt for å belyse i oppgaven, strukturell realisme, sikkerhetsdilemma og avskrekkingsteori, er valgt først og fremst på grunn av oppgavens strukturelle og internasjonale fokus, og teoriens forutsetning om en anarkisk verdensorden som etterlater verden i en konstant krigstilstand. Videre er de nyttige for å analysere og forstå opprustningen og konflikten som har oppstått mellom NATO og Russland. Forskningsartikler brukes i denne oppgaven både for å gi den teoretiske og empiriske bakgrunnen, og som inspirasjon til analysen og diskusjonen. Artikler skrevet av den estlandske professoren Viljar Veebel fra Baltic Defence College har spesielt vært til inspirasjon, både ved startprosessen da en problemstilling skulle utformes og underveis i arbeidet. Veebel har skrevet mye om forholdet mellom Russland og Vesten i Øst-Europa, spesielt angående strategier og videre utvikling av forholdet i fremtiden, og har brukt mye av de samme metodene og avgrensningene som denne oppgaven har gjort.

4.2 Styrker og svakheter

Angående oppgavens svakheter burde først og fremst definisjonen av “tilstrekkelig” trekkes frem. Det er vanskelig å klart definere og avgrense et slikt begrep i denne konteksten, og denne oppgaven er derfor i stor grad basert på en svært vag definisjon der “tilstrekkelig avskrekking” tilsvarer at Russland ikke lenger er en trussel mot de baltiske landene. Dette kan ha vært skadelig for oppgaven og påvirket den i den forstand at det har gjort konklusjonene lite generaliserbare, og muligens at det som var ønsket å måle ikke har blitt målt godt nok. På samme måte mangler oppgaven en klar definisjon på *den russiske trusselen* og hva et russisk angrep eventuelt ville vært, noe som kan ha gjort oppgaven uklar.

Videre er kildene som brukes fra det som kan omtales som den “vestlige” verden, noe som gjør at det russiske perspektivet ikke kommer frem i like stor grad. Dette er en realitet både fordi språkbarrieren gjør det vanskeligere å nå kilder fra det russiske perspektivet, og fordi Russland er et svært hemmelighetsfullt land som deler lite informasjon med resten av verden, som nevnt under 3.2. Mangelen på det russiske perspektivet gjør at oppgaven ikke kan kategoriseres som objektiv, men det kan heller ikke være målet i en slik prosess. Oppgavens

vestlige perspektiv kan beskrives som en svakhet, har også etter hvert blitt en del av oppgaven, da ulike muligheter for NATO å beholde innflytelse og makt over Baltikum diskuteres sist.

På grunn av oppgavens rammer måtte visse avgrensninger og prioriteringer gjøres. Først og fremst ble tidsrommet som skulle analyseres avgrenset til de siste 30-20 årene for å få et så godt innblikk i situasjonen som mulig, samtidig som et for historisk fokus unngås. Dette kan ha ført til en svakere oppgave, da avgrensningen verken er avgrenset nok til å studere forholdet på tett hold eller åpen nok til å se lengre, historiske linjer. Videre, for å få et så bredt bilde av situasjonen spesifikt i Baltikum som mulig, ble fem dimensjoner inkludert (militær, geografi, økonomi, politikk og kultur). Antallet og bredden dimensjoner gir et godt overblikk, men det medfølger også at det blir en relativt overfladisk gjennomgang uten mulighet til å gå i dybden på noen av dem, som også kan ha gjort oppgaven svakere.

Som de fleste (kanskje alle) andre verk innen statsvitenskap er denne oppgaven også preget av forfatteren selv, og er et resultat av en rekke forhold i tillegg til de valgene som er tatt. Diskusjonen som gjøres, linjene som trekkes og konklusjonene som kommer frem kan dermed ikke sies å være absolutte eller lik fakta, men de gir interessante bidrag og friske pust i feltet.

5. Analyse

Analysedelen i denne oppgaven er todelt, og vil i første omgang oppsummere og analysere maktfordelingen mellom NATO og Russland i Baltikum for å anslå hvem som har det totale overtaket i regionen i dag. Videre vil den første problemstillingen ved oppgaven utfordres, og det vil vurderes om situasjonen de to aktørene står ovenfor i regionen er et sikkerhetsdilemma eller et spørsmål om avskrekking. Det er her nødvendig å presisere at selv om teorien som ble gjort rede for tidligere gikk ut fra *stater* som aktører det internasjonale systemet, vil NATO og Russland her analyseres på lik linje, selv om det bare er sistnevnte som kan regnes som en stat. De to er fortsatt fullverdige aktører i det internasjonale systemet, og vil ha (tilnærmet) samme innvirkning på det.

5.1 Maktfordelingen i Baltikum

Som empirien viste, er NATO økonomisk overlegne over Russland på internasjonalt plan. Den russiske økonomien har fått et løft de siste årene og mer penger går til forsvar, men det er fortsatt NATO som har makten på sin side med et økonomisk handlingsrom flere titalls

ganger større enn Russlands. Det er dog viktig å være bevisste på at Russland kan utfordre og ta innpå i Baltikum mer enn hva første øyekast tilsier.

Videre ser vi at Russland har et geografisk og konvensjonelt militært overtak i regionen. Selv om NATO på verdensbasis har et betydelig sterkere forsvar enn Russland som følge av deres økonomiske fordel, og på tross av at de rustet opp etter Krim-annekteringen, har russerne det konvensjonelle militære overtaket med både flere og sterkere bataljoner. Russlands geografiske posisjon gir også en stor fordel med tanke på rask tilgang og mulighet for å utnytte Kaliningrad og Suwalkistredet. Som nevnt kan Russland på grunn av dette overkjøre de tre baltiske hovedstedene på rundt 60 timer.

Når det kommer til politikk, har Russland en stor fordel ved at makten er sentralisert i toppen og dermed gjør at de kan ta raske avgjørelse og handle hurtig. I tillegg kan staten beskrives som aggressiv, og har tidligere handlet med stor kraft for å oppnå sine mål (her henvises det til den tidligere nevnte militære invasjonen av Georgia og annekteringen av Krim). NATO på den andre siden er som en allianse avhengige av fullstendig enighet innad for å kunne ta beslutninger, og handler dermed saktere. I tillegg kan deres målsettinger om fred og stabilitet beskrives som mildere enn Russlands, noe som gjør at de ikke har et like aggressivt handlingsmønster. Selv om NATOs avskrekking til dels er vellykket ved at Baltikum ikke kan forvente et væpnet angrep slik Georgia opplevde, har alliansen hatt problemer med samhold og følgende troverdighet. Kulturelt har Russland stor innflytelse på den russisktalende befolkningen i Baltikum, men det er NATO som har det kulturelle overtaket i regionen, da alle de baltiske landene er alliansemedlemmer og blir mer påvirket av dem enn Russland.

Oppsummert har NATO mest makt internasjonalt, men Russland har mest lokalt i Baltikum. Kombinasjonen av den politiske og militære dimensjonen gir NATO størst ulempe da de handler sakte, mangler militære styrker og hindres av svakheter i baltisk forsvar og infrastruktur. I tillegg gjør et sviktende samhold at avskrekkingtroverdigheten dempes. Russland på sin side, på tross av at de har mye mindre økonomisk makt enn deres motstander, har både stor mulighet og vilje til å handle raskt, en stor geografisk fordel, og bruker store andeler av sine ressurser på den baltiske regionen. Kombinert med deres respektive målsettinger, gjør dette at Russland kan ansees som en aggressiv og sterk aktør i Baltikum mens NATO kan ansees som en mer avbalansert, dog svakere, aktør.

5.2 Sikkerhetsdilemma eller avskrekking?

Det ampre forholdet mellom Russland og NATO i Baltikum kan forklares ved den strukturelle realismens forutsetning om at det er den anarkiske verdensstrukturen som gjør at stater lever i en krigstilstand. Ingen av de to aktørene stoler på hverandre og de er gjensidig redde for å få sin egen sikkerhet innskrenket av den andre, så de har derfor brutt avtaler, utvidet mot hverandres territorier og rustet opp gjennom historien for å sikre sin egen overlevelse. Dette kan sammenliknes med Jervis' teori om sikkerhetsdilemma og spiralmodellen som ble gjort rede for tidligere, hvor to aktører står fast i en negativ spiral av stadig opprustning. På tross av begge aktørers mål om sikkerhet, har situasjonen nå endt opp som mer utrygg for alle involverte, ikke minst for de baltiske statene.

Situasjonen i Baltikum kan dog ikke fullstendig kategoriseres som en med gjensidig frykt. De baltiske statene er medlemmer i forsvarsalliansen NATO og faller dermed under deres innflytelsessfære og beskyttelse, men Russland har lenge ønsket å oppnå makt og innflytelse i blant annet denne regionen. Dette har vist seg ved aggressive og revisjonistiske aktiviteter som invasjon og annektering, og i dag truer hybrid krigføring de baltiske statene. NATO på sin side søker fred og stabilitet i tillegg til deres medlemslands sikkerhet, og kan, i tråd med avskrekkingensmodellens logikk ansees som truet av et aggressivt Russland. NATO å stoppe Russland ved å avskrekke dem fra videre aggressiv oppførsel, og i motsetning til sikkerhetsdilemmaets symmetriske, gjensidige frykt for hverandre, kan situasjonen i Baltikum altså bedre beskrives som asymmetrisk med ensidig frykt fra NATOs side. Konklusjonen ved den første delen av problemstillingen, "Er forholdet mellom NATO og Russland i Baltikum best beskrevet som et sikkerhetsdilemma eller en avskrekkingssituasjon?", er dermed at situasjonen best passer avskrekkingensmodellen.

6. Diskusjon

Dette kapitlet viderefører analysens delkonklusjon om at situasjonen i Baltikum er en avskrekkingssituasjon, og tar for seg den andre problemstillingen "Hvordan kan NATO avskrekke Russland tilstrekkelig for å sikre de baltiske statenes sikkerhet?".

Den siste delen av analysen konkluderer med at forholdet i Baltikum best kan beskrives som et angående avskrekking, hvor forsvarsalliansen NATO forsøker å avskrekke et aggressivt Russland fra å true sikkerheten i deres medlemsland i Baltikum. Som den første delen av analysen viser har dog ikke NATO nødvendigvis det som trengs for å lykkes med denne avskrekkingen, og det vil derfor her diskuteres hvordan NATO kan lykkes med å avskrekke

Russland slik at de baltiske landene ikke lenger er truet. Som nevnt innledningsvis vil dette tilsvare å overtale Russland til at dersom de gjør et fremstøt i Baltikum vil det få store nok konsekvenser til at fremstøtet ikke er verdt det, samtidig som de ikke provoserer Russland så de prøver seg på motbalansering.

6.1 Hvordan kan NATOs avskrekke tilstrekkelig Russland i Baltikum?

For at NATO skal lykkes med å avskrekke Russland i Baltikum, kan man først og fremst vurdere deres muligheter for å forbedre de områdene de er underlegne i. Som denne oppgaven allerede har vist, er NATO underlegne i regionen blant annet når det kommer til konvensjonelt militære og geografi. I tillegg handler alliansen relativt sakte grunnet deres politiske struktur (avhengig av konsensus), og et sviktende samhold truer avskrekkingstroverdigheten. Totalt sett svekker dette både NATOs avskrekking og handlingskraft.

Den største utfordringen for NATO i Baltikum i dag, er at de ikke har nok eller sterke nok konvensjonelle militære styrker i regionen, og at Russland dermed har et stort militært overtak. Den kanskje mest åpenbare løsningen på dette, er å fortsette opprustningen alliansen startet etter 2014, og sette inn flere NATO-styrker i regionen. Som den strukturelle realismen påpeker kan dog dette føre til forsøk på motbalansering og gi motsatt av ønsket effekt. Dersom NATO går for hardt ut med militær opprustning så tett mot de russiske grensene, er det nærliggende å tro at russerne ville følt seg ytterligere truet og svare aggressivt, slik vi har sett at de har gjort tidligere. Situasjonen ville da begynt å igjen nærme seg et sikkerhetsdilemma med gjensidig opprustning, noe som ikke er fordelaktig for NATO, da en slik situasjon blir stadig mer utrygg for alle involverte. En slik situasjon vil være verre for NATO å befinne seg i enn en avskrekkingssituasjon, fordi de ved sistnevnte har mer kontroll. For å sette det på spissen er det bedre for NATO å ha muligheten til å avskrekke Russland fra å utføre en viss handling, enn være fanget i en eskalerende spiral uten en forestående ende.

Innsettelse av flere NATO-styrker i regionen er altså ikke et optimalt alternativ for å avskrekke Russland i Baltikum. Forbedring av baltisk forsvar og infrastruktur kan dog kanskje være en bedre strategi. NATOs enorme økonomiske handlingsrom gjør det mulig for dem å bistå med midler, og forbedringer på disse to feltene vil ikke bare gjøre at de baltiske landene vil kunne stå i mot et eventuelt russisk angrep lengre enn de ville gjort i dag (forsvar), men også at forsterkende NATO-styrker kan sendes ut mye raskere i tilfelle en krise (infrastruktur). Dette ville lettet både NATOs geografiske og militære ulempe, og dermed også øke avskrekkingstroverdigheten i stor grad. Fordi Russland mest sannsynlig ikke ville følt seg like

truet av forbedringer i baltisk forsvar og infrastruktur som av økt tilstedeværelse av NATO-styrker, er et forsøk på motbalansering mindre sannsynlig enn ved forrige foreslåtte strategi.

NATOs mindre håndfaste hindre, det sviktende samholdet og politikken som gjør beslutningsprosesser trege, er vanskeligere å gjøre noe med. Uenighetene angående prioriteringer og kjerneverdier truer samholdet og dermed avskrekkingstroverdigheten. Demonstrasjoner av et mer robust samhold ble forsøkt ved innsettelsen av EFP, men ga lite utslag. Flere slike demonstrasjoner kunne ha økt troverdigheten, men det skal mye til for at disse er vellykket. At alliansen er avhengig av konsensus gjør ikke bare at avgjørelser og mobilisering tar lengre tid, men også at ingen av statene kan ta styringen for å sende ut tydeligere signaler om samhold. Disse hindrene er altså både gjensidig forsterkende, og denne oppgaven finner ingen umiddelbar løsning på dem.

Med alt dette i bakhånd er den endelige konklusjonen at det beste og mest oppnåelige alternativet for NATO er å bistå med økonomiske midler til forbedring av det baltiske forsvaret og den baltiske infrastrukturen. Dette vil lette noen av hindrene alliansen møter på i regionen og øke dens avskrekkingstroverdighet uten å provosere Russland til forsøk på motbalansering.

7. Oppsummering og konklusjon

Denne oppgaven har tatt for seg det ampere forholdet mellom Russland og forsvarsalliansen NATO, med et spesielt fokus på den baltiske regionen hvor de to aktørenes målsettinger sammenstøter. Russland ønsker å oppnå og utøve innflytelse og makt i det som beskrives som deres “det nære utland” (tidligere sovjetstater), mens NATO har som grunnleggende forpliktelse å sikre sikkerheten for deres medlemmer. Forholdet mellom de to aktørene har i stor grad vært preget av mistillit og konflikt de siste årene. På tross av NATOs lovnader om å ikke utvide mot russiske grenser og Russlands advarsler om at slike utvidelser vil ødelegge samarbeid, har forsvarsalliansen stadig ekspandert i Øst-Europa siden 90-tallet. Som svar på dette har Russland nektet samarbeid, invadert, annektert og forsøkt destabilisering ved hybridkrig i de samme områdene. NATO har igjen ansett dette som en økt trussel i Baltikum, og rustet opp i frykt for sine medlemsstaters sikkerhet.

Problemet oppgaven er basert på er at NATO har forpliktet seg til å beskytte sine medlemmer i Baltikum, en region som også Russland ønsker innflytelse og makt over, og at alliansen ikke nødvendigvis har det som skal til for å holde sine forpliktelser. Russland har mer konvensjonell makt i regionen, kan handle fortere og ligger bedre til geografisk, mens NATO har slitt med enighet innad og trege politiske prosesser. Oppgaven bruker strukturell realisme,

teori om sikkerhetsdilemma og avskrekkingsteori som teoretisk rammeverk, og studerer historien og forholdet mellom de to aktørene. Problemstillingen er todelt, og den første delen konkluderer med at situasjonen kan best forstås som en avskrekkingssituasjon hvor NATO forsøker å avskrekke et aggressivt Russland fra å true deres medlemsland. Den andre delen av problemstillingen tar for seg hvordan NATO tilstrekkelig og vellykket kan avskrekke Russland i regionen, og konkluderer med at det beste og mest oppnåelige alternativet er å bistå økonomisk til forbedring av baltisk forvar og infrastruktur, da det kan lette noen av hindrene alliansen møter i regionen og øke dens avskrekkingstroverdighet uten å provosere Russland til forsøk på motbalansering.

8. Veien videre

Fordi denne oppgaven måtte gjøre visse avgrensninger og velge bort interessante problemstillinger og spørsmål, er denne delen dedikert til en opprøpning av mulig videre forskning.

Først og fremst ville det vært interessant å bruke en annen tilnærming enn den strukturelle realismen, for eksempel en nyklassisk realistisk linse hvor statslederne er analyseobjektene heller enn statene. Dette ville åpnet for en diskusjon rundt hvorvidt situasjonen ville sett annerledes ut i dag dersom Russland og/eller USA (som mektigste land i NATO) hadde hatt andre ledere. En annen vinkling som hadde vært interessant er en hvor spillteori hadde blitt brukt for å forsøke å predikere videre handling og/eller utfall i situasjonen. I tillegg hadde det vært svært spennende å studere et potensielt russisk angrep på Baltikum og hybridkrig generelt, noe denne oppgaven manglet detaljer rundt.

Denne oppgaven skrevet uten hensyn til de økonomiske virkningene av Covid-19-pandemien som herjet på tidspunktet oppgaven ble skrevet, da endringene er så store fra dag til dag at det ville være tilnærmet umulig å analysere virkningene i sanntid. Det ser dog ut til at økonomien vil bli påvirket enormt, og det ville derfor vært interessant å se på hvordan de ville påvirke forholdet mellom Russland og NATO generelt og i Baltikum spesielt. Dersom et allerede økonomisk svakt Russland taper enda mer, kan det bli enda lettere for NATO å avskrekke dem, og Russland vil kanskje ikke lenger være en trussel i den baltiske regionen i det hele tatt. På den andre siden kan NATOs økonomi også bli påvirket negativt, noe som vil gjøre det vanskeligere for dem å avskrekke Russland og dermed gi motsatt effekt. Som nevnt er det for tidlig å spekulere i dette før vi vet den totale effekten av pandemien, men det vil være svært interessant å undersøke hvordan det kan endre dynamikken mellom aktørene senere.

Litteraturliste

- Beehner, L., & Collins, L. (2019). Can Volunteer Forces Deter Great Power War? Evidence from the Baltics. *Journal of Strategic Security*, 12(4), ss. 50-68.
- Blachford, K. (2020, 7. februar). *Can NATO and The EU Really Defend the Baltic States Against Russia?*. Hentet 17. april 2020, fra The National Interest: <https://nationalinterest.org/blog/buzz/can-nato-and-eu-really-defend-baltic-states-against-russia-121711>
- Boston, S., Johnson, M., Beauchamp-Mustafaga, N., & Crane, Y. K. (2018). *Assessing the Conventional Force Imbalance in Europe: Implications for Countering Russian Local Superiority*. Santa Monica, CA, USA: RAND Corporation.
- Cohen, R. S., & Radin, A. (2017). *Russia's Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*. RAND Corporation.
- Corum, J. S. (2013). *The Security Concerns of the Baltic States as NATO Allies*. The Letort Papers.
- Duke, S., & Gebhard, C. (2017, 17. august). The EU and NATO's dilemmas with Russia and the prospects for deconfliction. *European Security*, 26(3), ss. 379-397.
- Dunne, T., & Schmidt, B. C. (2011). Realism. I S. Smith, J. Baylis, & P. Owens, *The Globalization of World Politics* (ss. 86-99). Oxford, England: Oxford University Press.
- Flanagan, S. J., Osburg, J., Anika, B., Kepe, M., & Radin, A. (2019). *Deterring Russian Aggression in the Baltic States Through Resilience and Resistance*. Santa Monica, CA, USA: RAND Corporation.
- Forsberg, T. (2019, 30. november). Russia and the European security order revisited: from the congress of Vienna to the post-cold war. *European Politics and Society*, 20(2), ss. 154-171.
- Forsberg, T., & Pursiainen, C. (2017, 15. februar). The Psychological Dimension of Russian Foreign Policy: Putin and the Annexation of Crimea. *Global Society*, 31(2), ss. 220-244.
- Frühling, S., & Lasconjarias, G. (2016, 18. mars). NATO, A2/AD and the Kaliningrad Challenge. *Survival (Global Politics and Strategy)*, 58(2), ss. 95-116.
- Glaser, C. L. (1997, oktober). The Security Dilemma Revisited. *World Politics*, 50(1), ss. 171-201.
- Gordon, M. R. (1997, 25. mai). *The Anatomy of a Misunderstanding* . Hentet 4. mai 2020, fra The New York Times: <https://www.nytimes.com/1997/05/25/weekinreview/the-anatomy-of-a-misunderstanding.html>
- Herz, J. H. (1950, januar). Idealist Internationalism and the Security Dilemma. *World Politics*, 2(2), ss. 157-180.
- Jervis, R. (1978, januar). Cooperation Under the Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), ss. 167-214.

- Jervis, R. (1988, april). Realism, Game Theory and Cooperation. *World Politics*, 40(3), ss. 317-349.
- Kissinger, H. (2014). *World Order*. Penguin Books.
- Kubicek, P. (1999). Russian Foreign Policy and the West. *Political Science Quarterly*, 114(4), ss. 547-568.
- Kydd, A. (2000, april). Arms Races and Arms Control: Modeling the Hawk Perspective. *American Journal of Political Science*, 44(2), ss. 228-244.
- Levy, J. (1988, oktober). When Do Deterrent Threats Work? *British Journal of Political Science*, 18(4), ss. 485-512.
- Lobell, S. E. (2017). Structural Realism/Offensive and Defensive Realism. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.
- Mankoff, J. (2011). *Russian Foreign Policy*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Masters, J. (2019, 3. desember). *The North Atlantic Treaty Organization (NATO)*. Hentet 2. mai 2020, fra Council on Foreign Relations: <https://www.cfr.org/backgrounder/north-atlantic-treaty-organization-nato>
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York, USA: Norton & Company.
- Mearsheimer, J. J. (2017). *Conventional Deterrence*. Ithaca, New York, USA: Cornell Studies in Security Affairs.
- NATO. (1949, 4. april). *Traktat for det nord-atlantisk område*. Hentet 4. mai, 2020, fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=no
- NATO. (2020, 24. mars). *Member Countries*. Hentet 29. april, 2020, fra NATO: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm?
- Obama, B., Ilves, T. H., Grybauskaite, D., & Berzins, A. (2014, 3. september). Remarks by President Obama and Leaders of Baltic States in Multilateral Meeting. *Transkripsjon av møte*. The Obama White House.
- Oxenstierna, S. (2015, 3. november). Russia's defense spending and the economic decline. *Journal of Eurasian Studies*, 7(1), ss. 60-70.
- Radin, A. (2017). *Hybrid Warfare in the Baltics: Threats and Potential Responses*. Santa Monica, CA, USA: RAND Corporation.
- Rasmussen, A. F., & Yatseniuk, A. (2014, 6. mars). Joint press point with NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen and the Prime Minister of Ukraine, Arsenii Yatseniuk. *Pressemelding*. NATO.
- Ratti, L. (2009). Back to the Future? International Relations Theory and NATO-Russia Relations since the End of the Cold War. *International Journal*, 64(2), ss. 399-422.
- Ringsmose, J., & Rynning, S. (2017, 15. mai). Now for the Hard Part: NATO's Strategic Adaptation to Russia. *Survival (Global Politics and Strategy)*, 59(3), ss. 129-146.
- Shlapak, D. A., & Johnson, M. W. (2016). *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank: Wargaming the Defense of the Baltics*. Santa Monica, CA, USA: RAND Corporation.

- Snyder, G. H. (1961). *Deterrence and Defense*. Princeton, New Jersey, USA: Princeton University Press.
- Snyder, G. H. (1984). The Security Dilemma in Alliance Politics. *World Politics*, 36(4), ss. 461-495.
- Sokolsky, R. (2017, 13. mars). *The New NATO-Russia Military Balance: Implications for European Security*. Hentet 5. mai, 2020, fra Carneige Endowment for International Peace: <https://carnegieendowment.org/2017/03/13/new-nato-russia-military-balance-implications-for-european-security-pub-68222>
- Takacs, D. (2017, 7. mars). Ukraine's deterrence failure: Lessons for the Baltic States. *Journal on Baltic Security*, 3(1), ss. 1-10.
- Veebel, V. (2018, 18. april 18) NATO options and dilemmas for deterring Russia in the Baltic States. *Defence Studies*, 18(2), ss. 229-251.
- Veebel, V. (2019). Researching Baltic security challenges after the annexation of Crimea. *Journal on Baltic Security*, 5(1), ss. 41-52.
- Walt, S. M. (1998). International Relations: One World, Many Theories. *Foreign Policy*(110), ss. 29-46.
- Waltz, K. (2000). Structural Realism after the Cold War. *International Security*, 25(1), ss. 5-45.
- Yiangou, G. (2016). Chapter 12: Toward a New Cold War: NATO Enlargement, Russia and the Baltic States. In S. Katsikides, & H. Hanappi, *Society and Economics in Europe: Disparity versus Convergence?* (ss. 177-183). Sveits: Springer.
- Zapfe, M. (2017, 25. mai). Deterrence from the Ground Up: Understanding NATO's Enhanced Forward Presence. *Survival (Global Politics and Strategy)*, 59(3), ss. 147-160.

